

בשורה לסטודנטים למשפטים: ההתמחות תוארך רק למי שיתחילו ללמוד בשנה הבאה

באקדמיה חוששים שהארכת ההתמחות תפגע בעיקר באוכלוסיות המוחלשות ובתושבי הפריפריה • כשליש מהסטודנטים למשפטים מגיעים מאשכול סוציו-אקונומי נמוך • "הארכת ההתמחות תשכפל עורכי דין מרמת אביב והרצליה. דרושים סטודנטים ערבים, יוצאי אתיופיה וחרדים"

בחינות ללשכת עורכי הדין בבנייני האומה בירושלים, השנה צילום: אוליבייה פיטוסי

יסמין גואטה

חצי מהסטודנטים למשפטים נעזרים בהורים

בישראל יש יותר מ-73 אלף עורכי דין
במחוז תל אביב יש 3,500 עורכי דין מובטלים שמחפשים עבודה במקצוע
48% מהסטודנטים למשפטים מקבלים סיוע כלכלי מהוריהם במהלך הלימודים
30% מהסטודנטים למשפטים מגיעים מאשכול סוציו-אקונומי נמוך (הכנסת ההורים נמוכה מ-10,000 שקל בחודש)
91% מהמתמחים הועסקו במקום ההתמחות בעבודות נוספות
71% מהמתמחים מקבלים שכר מינימום או פחות מכך, ואינם מתוגמלים עבור שעות נוספות
84% מהמתמחים סבורים כי מנגנון הפיקוח של לשכת עורכי הדין על אופן ההתמחות אינו אפקטיבי
65% מהמתמחים סבורים כי הארכת תקופת ההתמחות לא תשפר את הכשרתם המקצועית

מקור: נתונים מסקרים שנערכו ב-2010 והשנה על ידי מכון מאגר מוחות

בשורה משמחת לכ-4,000 הסטודנטים הטריים שהתחילו את הלימודים לתואר במשפטים: שרת המשפטים, איילת שקד, קבעה כי הארכת ההתמחות לשנתיים לא תחול עליהם, ותהיה רלוונטית רק למי שיתחילו ללמוד בשנת הלימודים הבאה. שקד הודיעה על כך בפי גישה שקיימה באחרונה עם נציגי התאחדות הסטודנטים.

מבחינת הסטודנטים, זה אינו סוף פסקו – והם מתכוונים להימשיך להיאבק בהארכת ההתמחות, שצפויה לדבריהם לפגוע דווקא באוכלוסיות המוחלשות. "הגילדה הצליחה לסגור בפניהם את השערים", אמר גלעד ארדני, טי, יו"ר התאחדות הסטודנטים. ואכן, היות שהמתמחים מקבלים לים בדרך כלל שכר מינימום, סטודנטים שאינם מקבלים סיוע מהוריהם עלולים להתקשות לשרוד התמחות של שנתיים.

"ניסיון של המבוססים לפגוע בפריפריה"

על פי סקר הסטודנט 2015, שביצע מכון מאגר מוחות עבור התאחדות הסטודנטים, כמעט חצי (48%) מהסטודנטים למשפטים מקבלים סיוע כלכלי מהוריהם במהלך הלימודים לתואר. עוד עולה מהסקר, שבו השתתפו יותר מ-10,000 סטודנטים למונח מקצועות מרחבי בי המדינה, כי 30% מהסטודנטים למשפטים מגיעים מאשכול סוציו-אקונומי נמוך (הכנסת ההורים המשותפת נמוכה מ-10,000 שקל בחודש). ההסבר של ארדני לשינוי עור הגבוה הזה הוא שמקצוע עריכת הדין נתפס כמאפשר פרנסה טובה ומוביליות חברתית.

לא רק הסטודנטים למשפטים מתנגדים להארכת ההתמחות שיזמה שקד. באופן יוצא דופן, גם בקרב כל דקאני הפקודות למשפטים בכל המוסדות האקדמיים שורר קונסנזוס כי הצעד שגוי. "הארכת ההתמחות תביא לירידה במספר מקומות ההתמחות, ותהיה לכך השפעה שלילית בעיקר על הפריפריה", אמר פרופ' **נורם רבינו**, דקאן בית הספר למשפטים במסלול האקדמי דמי של המכללה למינהל. לדברי **רבינו**, ההשפעה הזאת מתבטאת לא רק בהיבט הגיאוגרפי, אלא גם במובן הסרי

לשכת עורכי הדין, והוגש גם לצי וותו של רוטקופף. בסקר נמצא כי הרוב המוחלט (91%) של המתמחים הועסקו במקום ההתמחות בעבודות שאינן בתחום המשפט, 24% מהמתמחים אמרו כי משכורתם החודשית נמוכה מ-3,000 שקל, 71% טענו שהם מכירים מתמחים שמשכורתם פחות משכר המינימום, ו-71% טענו כי אינם מתוגמלים עבור שעות נוספות.

עוד נמצא בסקר כי 84% מהמתמחים סבורים שמנגנון הפיקוח של לשכת עורכי הדין על אופן עריכת ההתמחות אינו אפקטיבי. נתון נוסף הוא ש-65% מהמתמחים סבורים כי הארכת תקופת ההתמחות לא תשפר את הכשרתם המקצועית.

מחסור במאמנים
ב-2012, רגע לפני סיום כהונתו, הכריז נאמן כי ההתמחות לא תוארך. נאמן נימק את החלטתו בכך שהרי בר יביא למחסור במאמנים מתמחים ויעורר בעיות בשל הקשיים הכלכליים לחיים שחווים הסטודנטים. הסטודנטים והדקאנים סבורים שההחלטה של נאמן היתה נכונה. "רעיונות והצעות להארכת ההתמחות מונחות על שולחן הממשלה יותר מ-15 שנה, וכל שרי המשפטים הבכירים שהיו קודם לכן דחו את הרעיון בשל הפגיעה בציי ונאמן, שהם מצמרת המשפטים בארץ", אמר דויטש – "במיוחד כשאין דרך לפיקוח ממשי על התוכן של ההתמחות".

עודה טכנית לעורכי הדין, ועודה כזאת – בין אם תימשך שנה ובין אם שנתיים – לא תשנה את המצב. לדבריו, ההחלטה על הארכת ההתמחות פוגעת בחוק יסודי: חרי פש העיסוק, "מאחר שהיא מעוגנת בשיקולים זרים. מטרת ההארכה היא לא לשפר את מקצוע עריכת הדין, אלא לחסום אוכלוסיות חלי-שות מכניסה למקצוע". מספר עורכי הדין שנמצא בעי-לייה מתמרדת והרמה המקצועית שנתונה במגמה הפוכה מטרידים בשנים האחרונות את כל מעריכי המשפט. כל שרי המשפטים שמונו בעשור האחרון נדרשו להתייחס לבעיות הללו – ללא הצלחה. האחרון שנדרש לכך היה שרי המשפטים לשעבר, יעקב נאמן. גם הוא שקל את הארכת ההתמחות ואף מינה את מנכ"ל משרד המ"שפטים לשעבר, ד"ר גיא רוטקופף, לעמוד בראש צוות מחקר שיבדוק את סוגיית ההתמחות.

הסטודנטים שמתנגדים להארכת ההתמחות נסמכים על הדו"ח שגיבש צוות המחקר. לפי אותו דו"ח, "קיים קושי משמעותי במציאת מקומות התמחות לאור הפער בין ההיצע לביקוש. הארכת תקופת ההתמחות ל-18 או 24 חודשים תביא לצמצום מספר מקומות ההתמחות בש"ל יש או בחצי". הסטודנטים מתייחסים גם לטי קר שערך מכון מאגר מוחות ב-2010 בקרב 610 מתמחים בעריכת דין, שהשתתפו בקורסי הכנה לבחינות

מחויבות רבה יותר כדי שיוכלו להיקרא עורכי דין, מה שיוביל לירידה במספר עורכי הדין וישפר את רמתם המקצועית". המהלך של שקד נעשה בתיאום עם היועץ המשפטי לממשלה, יהודה וינשטיין, נשיאת בית המשפט העליון, מרים נאור, וראש לשכת עורכי הדין, אפי נוה. כל בכירי מערכת המשפט נתנו לו את ברכתם. מבי-חינת לשכת עורכי הדין, הארכת ההתמחות נועדה בראש ובראשונה לפתור את הבעיה המרכזית בשוק עריכת הדין – הצפת עורכי הדין. כיום יש בישראל יותר מ-73 אלף עורכי דין, שרבים מהם מתקשים במציאת עבודה. לדברי נוה, רק במחוז תל אביב יש כרגע 3,500 עורכי דין מובטלים שמחפשים עבודה. באשר לרמה המקצועית, מבחינת לשכת עורכי הדין, השיירות המשפטיות שהציבור מקבל מירדדר בהתמדה. הרבר בא לידי ביטוי בעלייה הדרמטית במספר התביעות בגין רשלנות מקצועית שמוגשות נגד עורכי דין ובתלונות לוועדות האתיקה של הלשכה. מבחינת הלשכה, הארכת ההתמחות תשפר את הרמה המקצועית של עורכי הדין ותאפשר להם לרכוש ניסיון. עם זאת, לפי דויטש, הארכת ההתמחות נועדה להיטיב רק עם הגילדה של עורכי הדין. "שרת המ"שפטים מייצגת את כלל הציבור. הייתי מצפה שהיא תייצג אינטרסים ציבוריים ולא של גילדה מקצועית. חלק ניכר מההתמחות היא

הארכת ההתמחות התקבלה בלא התייעצות עםם. "לצערנו, שמענו על כך לראשונה מכלי התקשורת", הם כתבו. לדבריהם, הפקולטות למי שפטים נושאות בעיקר נטל החינוך המשפטי והכשרת משפטני העתיד. "ככל הידוע לנו, מעולם לא התקבלו הכרעות בנושא כזה ללא התייעצות עם דקאני הפקולטות למשפטים, וללא שדעתם נשמעה", הדגישו ומכתבם לשקד. "בעיקר הוטורנו מכך שללא התייעצות אתנו, הכרעות כי מחצית השנה הראשונה של ההתמחות תהיה במקביל ללימודים. זאת התערבות בתחום אקדמי טהור. להצעה יהיו השפעות משמעותיות, ארוכות-טווח ומרחיקות לכת על תוכניות הלימודים בפקולטות למשפטים, במיוחד בשנת הלימודים הרביעית והמי-סיימת", קבלו הדקאנים בפני שקד.

היחזמה – ניסיון לטפל בהצפת עורכי הדין

על הארכת ההתמחות הכי ריזה שקד בספטמבר בוועידת המשפט השנתית של לשכת עורכי הדין. שרת המשפטים הרגישה כי ככוונתה לחזק מעותית את מנגנון הפיקוח על ההתמחות ולבחון אפשרות של ללימודים, באופן שבו כל תהי ליק הלימוד וההכשרה יימשך חמש שנים – לדבריה, "מתוך תפישה שהמתמחים יגיעו בש"לים ומקצועיים יותר לבחינות ההסמכה, ויצטרכו להראות

ציו-אקונומי. "מסלול ההכשרה למשפטים יהיה ארוך יותר, והסיי-כוי למציאת התמחות יהיה נמוך יותר. אלה שייפגעו יהיו הסטודנטים מהפריפריה, שצריכים לנסוע לפקולטות מרוחקות מהבית ול-עבור בזמן התואר, ואין להם את הקשרים למצוא מקום התמחות". **רבינו** הוסיף כי למקצועות עריכת הדין והשירות נדרשים לא רק אנשים מוכשרים – יש צורך גם בגיוון האוכלוסייה והאג'נדה. "דורי שים לנו עורכי דין מהמגזר הערבי והברואי, יוצאי אתיופיה וחרדים". לדבריו, הארכת ההתמחות תפגע בכלל המגזרים הללו: "התוצאה תהיה שכפול עורכי הדין מהרדיוס של רמת אביב והרצליה".

פרופ' סיני דויטש, דקאן הפקולטה למשפטים במכללת נתניה, מסכים: "אני רואה בשינוי המצב ניסיון של החוגים המבוססים לפגוע בפריפריה". לדבריו, ההשכלה הגבוהה בישראל נפתחה בשנים האחרונות באוכלוסיות מוחלשות, וכעת עומדים לחסום את לימודי המשפטים מחדש שוב באמצעות הארכת ההתמחות – שתקטין את מספר המקומות להתמחות ב-50%. "החוגים המבוססים ימצאו מקום להתמחות, ודווקא הפריפריה והאוכלוסיות המוחלשות יישארו בחוץ", הוא הוסיף. את הדקאנים מטרידה סוגיה נוספת. במכתב ששיגר באחרונה פורום הדקאנים של הפקולטות למשפטים בישראל לשרת המשפטים, מחו הדקאנים על כך שהחלטה על